

1001-8.TK.25.2023

SK 18/23

3361

TRYBUNAŁ KONSTYTUCYJNY

W związku ze skargą konstytucyjną R. F. o stwierdzenie, że art. 394² ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2023 r., poz. 1550 ze zm.), w brzmieniu ustalonym ustawą z dnia 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U., poz. 1469), „w zakresie, w jakim nie przewiduje on możliwości zaskarżenia zażaleniem postanowienia o zawieszeniu postępowania wydanego przez Sąd drugiej instancji”, jest niezgodny z art. 2 w związku z art. 45 ust. 1 w związku z art. 176 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej

- na podstawie art. 42 pkt 7 i art. 63 ust. 1 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (tekst jedn.: Dz. U. z 2019 r., poz. 2393) –

przedstawiam następujące stanowisko:

postępowanie podlega umorzeniu na podstawie art. 59 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (tekst jedn.: Dz. U. z 2019 r., poz. 2393) – wobec niedopuszczalności wydania wyroku.

UZASADNIENIE

Skargę konstytucyjną złożono w związku z następującym stanem faktycznym.

Skarżąca, uczestniczka postępowania w sprawie _____, prowadzonego przez Sąd Rejonowy w Ł _____, wniosła do Sądu Okręgowego w Ł _____ apelację od postanowienia Sądu Rejonowego w Ł _____, kończącego to postępowanie. Po wniesieniu apelacji zmarł wnioskodawca. Sąd Okręgowy w Ł _____, postanowieniem z dnia _____ października 2021 r., sygn. _____, zawiesił postępowanie, ze skutkiem od dnia śmierci wnioskodawcy, tj. od dnia _____ lipca 2021 r. Postanowienie to zostało doręczone poprzez zamieszczenie i odczytanie w Portalu Informacyjnym Sądów Apelacji _____ w dniu _____ listopada 2021 r. W dniu _____ listopada 2021 r. Skarżąca złożyła wniosek o sporządzenie uzasadnienia i doręczenie odpisu postanowienia wraz z uzasadnieniem.

Sąd Okręgowy w Ł _____, postanowieniem z dnia _____ listopada 2021 r., odrzucił wniosek. Postanowienie to doręczono w dniu _____ listopada 2021 r. Skarżąca, w dniu _____ grudnia 2021 r., wniosła o uzasadnienie również tego postanowienia i doręczenie go wraz z uzasadnieniem, „w celu wyczerpania drogi instancji i otworzenia drogi do skargi konstytucyjnej” (skarga konstytucyjna, s. 3). W dniu _____ grudnia 2021 r. Sąd Okręgowy w Ł _____ postanowił odrzucić ten wniosek. Postanowienie to, wskazane przez Skarżącą jako ostateczne orzeczenie w rozumieniu art. 79 ust. 1 Konstytucji, zostało doręczone przez Portal Informacyjny Sądów Apelacji _____ w dniu _____ grudnia 2021 r.

Skarżąca podkreśliła, iż „istotą [złożonej przez Nią] skargi [konstytucyjnej] jest to, że zawieszanie postępowań przez Sąd II instancji jest w obecnym stanie prawnym sferą, która nie poddaje się weryfikacji w żaden sposób. Postanowienie takie jest niezaskarżalne i przez to nie weryfikowalne, jak również dodatkowo

uczestnik postępowania, który nie zgadzając się z treścią postanowienia o zawieszeniu nie ma nawet możliwości poznania przyczyn dla których Sąd dokonuje zawieszenia postępowania, gdyż Sądy są zwolnione z obowiązku sporządzania uzasadnień (..) postanowień niezaskarżalnych z mocy art. 357 § 2¹ k.p.c.” (skarga konstytucyjna, s. 4).

Zdaniem Skarżącej, przepis art. 394² k.p.c. narusza prawo do sądu w zakresie, w jakim prawo to zobowiązuje ustawodawcę do odpowiedniego ukształtowania procedury sądowej zgodnie z wymogami sprawiedliwości. W skardze konstytucyjnej podkreślono, że postanowienie o zawieszeniu postępowania podlega weryfikacji w przypadku wydania takiego postanowienia przez sąd pierwszej instancji. Nie jest zatem zrozumiałe – wedle Skarżącej – dlaczego możliwość taką wyłączono w odniesieniu do postanowień sądu drugiej instancji. Zawieszenie postępowania jest wprawdzie rozstrzygnięciem incydentalnym, jednak o dużym znaczeniu dla strony (uczestnika) postępowania, gdyż dotyka bezpośrednio prawa do rozpoznania sprawy.

Zgodnie z art. 79 ust. 1 Konstytucji, każdy czyje konstytucyjne wolności lub prawa zostały naruszone, ma prawo, na zasadach określonych w ustawie, wnieść skargę do Trybunału Konstytucyjnego w sprawie zgodności z Konstytucją ustawy lub innego aktu normatywnego, na podstawie którego sąd lub organ administracji publicznej orzekł ostatecznie o jego wolnościach lub prawach albo o jego obowiązkach określonych w Konstytucji. Zgodnie zaś z art. 53 ust. 1 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (tekst jedn.: Dz. U. z 2019 r., poz. 2393; dalej: „u.o.t.p.TK”), skarga konstytucyjna powinna zawierać m.in.: 1) określenie kwestionowanego przepisu ustawy lub innego aktu normatywnego, na podstawie którego sąd lub organ administracji publicznej orzekł ostatecznie o wolnościach lub prawach albo obowiązkach skarżącego określonych w Konstytucji i w stosunku do którego skarżący domaga się stwierdzenia niezgodności z Konstytucją,

2) wskazanie, która konstytucyjna wolność lub prawo skarżącego, i w jaki sposób – zdaniem skarżącego – zostały naruszone, 3) uzasadnienie zarzutu niezgodności kwestionowanego przepisu ze wskazaną wolnością lub prawem skarżącego, z powołaniem argumentów lub dowodów na poparcie tego zarzutu, 4) przedstawienie stanu faktycznego. Dodatkowo wskazać w tym miejscu należy, iż przyjęty w Polsce model skargi konstytucyjnej został oparty na zasadzie subsydiarności, zgodnie z którą uruchomienie tego środka jest dopuszczalne dopiero wówczas, kiedy skarżący nie dysponuje już żadnym proceduralnym środkiem prawnym, który umożliwiałby naprawę ostatecznego rozstrzygnięcia w danej sprawie. Wymóg ten obejmuje m.in. konieczność wyczerpania – o ile jest to możliwe – wszystkich przysługujących skarżącemu środków ochrony prawnej i wyczerpania normalnego toku instancyjnego. Skarżący powinien przedstawić ostateczne rozstrzygnięcie zapadłe wskutek wyczerpania drogi prawnej i wydane na podstawie za skarżonego przepisu.

Przedmiotowa skarga konstytucyjna nie spełnia warunków dopuszczalności merytorycznego rozpoznania.

Jak już wskazano, Skarżąca naruszenie swych konstytucyjnych praw (prawa do sądu w aspekcie prawa do ukształtowania procedury sądowej zgodnie z wymogami sprawiedliwości oraz prawa do dwuinstancyjnego postępowania sądowego) wiąże z postanowieniem Sądu Okręgowego w Ł. z dnia grudnia 2021 r., sygn. . Przedmiotem tego rozstrzygnięcia było odrzucenie wniosku Skarżącej o sporządzenie uzasadnienia postanowienia Sądu Okręgowego w Ł. z dnia listopada 2021 r. odrzucającego wniosek o sporządzenie uzasadnienia postanowienia tegoż Sądu z dnia października 2021 r. o zawieszeniu postępowania.

W świetle utrwalonego stanowiska Trybunału Konstytucyjnego, jednym z warunków dopuszczalności merytorycznego rozpoznania skargi konstytucyjnej

jest konieczność wskazania przez skarżącego prawomocnego rozstrzygnięcia, które zostało wydane w oparciu o zaskarżony akt normatywny. Tylko regulacja prawna, która była podstawą ostatecznego orzeczenia odnoszącego się do praw lub wolności skarżącego, może być przedmiotem skargi, która – w przeciwnym wypadku – nabrałaby charakteru *actio popularis*. Owo wskazanie nie jest czysto techniczną czynnością. Nie chodzi tu o wskazanie jakiegokolwiek – podjętego w toku postępowania – orzeczenia sądu, ale takiego, które nadać mogło ostateczny charakter merytorycznemu rozstrzygnięciu o konstytucyjnych prawach lub wolnościach skarżącego, wydanemu na podstawie zakwestionowanych w skardze przepisów. Z tych względów dla zbadania zgodności z Konstytucją przepisów zamykających drogę sądową bądź wykluczających dopuszczalność wniesienia do sądu określonego środka prawnego konieczne jest uprzednie uzyskanie orzeczenia w przedmiocie odrzucenia niedopuszczalnego z mocy prawa środka. Aby uznać skargę konstytucyjną za dopuszczalną, musi bowiem występować ścisła relacja (związek) pomiędzy treścią orzeczenia, zaskarżonym przepisem aktu normatywnego a postawionym zarzutem niezgodności tego przepisu z określoną normą konstytucyjną. Zatem dopiero dysponując takim orzeczeniem, skarżący może dochodzić stwierdzenia naruszenia prawa do sądu. I nawet jeśli nie budzi wątpliwości, że skarżącemu nie przysługuje określony środek zaskarżenia (jest niedopuszczalny), nie powinien on – mając w perspektywie postępowanie przed Trybunałem Konstytucyjnym – rezygnować z jego wniesienia, bowiem tylko w ten sposób może doprowadzić do wydania, w oparciu o kwestionowaną regulację, postanowienia o odrzuceniu tego środka, a tym samym do „ujawnienia” przedmiotu skargi konstytucyjnej [*vide* – wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 11 października 2016 r., sygn. SK 28/15, OTK ZU z 2016 r., seria A, poz. 79 oraz postanowienia: z dnia 10 marca 2015 r., sygn. SK 65/13, OTK ZU nr 3/A/2015, poz. 35 (wydane w pełnym składzie Trybunału); z dnia 29 stycznia 2013 r., sygn. SK 36/12, OTK ZU nr 1/A/2013, poz. 15; z dnia 23 lutego 2021 r., sygn. SK 33/20, OTK ZU z 2021 r., seria A, poz. 12; z dnia

12 maja 2021 r., sygn. SK 114/20, OTK ZU z 2021 r., seria A, poz. 26; z dnia 15 grudnia 2009 r., sygn. Ts 173/08, OTK ZU nr 1/B/2010, poz. 25; z dnia 19 marca 2010 r., sygn. Ts 157/09, OTK ZU nr 4/B/2010, poz. 290; z dnia 21 czerwca 2010 r., sygn. Ts 243/09, OTK ZU nr 6/B/2010, poz. 454; z dnia 6 lipca 2011 r., sygn. Ts 154/10, OTK ZU nr 4/B/2011, poz. 318; z dnia 10 lipca 2014 r., sygn. Ts 224/12, OTK ZU nr 5/B/2014, poz. 385; z dnia 16 marca 2016 r., sygn. Ts 377/15, OTK ZU z 2016 r., seria B, poz. 259; z dnia 29 marca 2016 r., sygn. Ts 323/15, OTK ZU z 2016 r., seria B, poz. 291 i z dnia 27 kwietnia 2016 r., sygn. Ts 19/16, OTK ZU z 2016 r., seria B, poz. 358].

Przedstawione stanowisko Trybunał Konstytucyjny podtrzymuje w najnowszych wypowiedziach, a szczególnym wyrazem tej utrwalonej linii orzeczniczej jest szereg rozstrzygnięć zapadłych w toku kontroli wstępnej skarg konstytucyjnych, w których przedmiotem zaskarżenia uczyniono art. 394² § 1¹ k.p.c. w zakresie, w jakim przepis ten nie przewiduje zażalenia na postanowienie sądu drugiej instancji o odmowie zwolnienia od kosztów sądowych, i któremu zarzucono naruszenie prawa do sądu, prawa do dwuinstancyjnego postępowania sądowego oraz prawa do zaskarżenia orzeczenia wydanego w pierwszej instancji. W postanowieniach: z dnia 9 czerwca 2021 r., sygn. Ts 163/20 (OTK ZU z 2021 r., seria B, poz. 141), z dnia 17 listopada 2021 r., sygn. Ts 121/21 (OTK ZU z 2022 r., seria B, poz. 40), z dnia 23 lutego 2022 r., sygn. Ts 134/20 (OTK ZU z 2022 r., seria B, poz. 110), z dnia 16 marca 2022 r., sygn. Ts 217/21 (OTK ZU z 2022 r., seria B, poz. 123) i z dnia 28 czerwca 2022 r., sygn. Ts 160/20 (OTK ZU z 2022 r., seria B, poz. 186) Trybunał Konstytucyjny stwierdził, że skarżący, którzy nie wnieśli zażalenia na postanowienie o oddaleniu wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych, nie dopełnili wymogu wyczerpania drogi prawnej i nie dysponowali ostatecznym rozstrzygnięciem o prawach i wolnościach konstytucyjnych skarżących, wydanym na podstawie kwestionowanej regulacji (tj. art. 394² § 1¹ k.p.c.). W szczególności w sprawach Ts 134/20

i Ts 163/20 Trybunał Konstytucyjny stwierdził zaniechanie skarżących polegające na niezaskarżeniu postanowień o odmowie zwolnienia od opłaty sądowej, zaznaczając jednocześnie, iż zachowanie skarżących polegało na „wymuszeniu” bezcelowymi – z punktu widzenia toczących się postępowań – wnioskami o sporządzenie pisemnego uzasadnienia postanowień o oddaleniu wniosków o zwolnienie od kosztów postępowania apelacyjnego. Wnioski owe zostały odrzucone, jednak postanowienia w tym przedmiocie, wskazane jako naruszające konstytucyjne prawa skarżących, nie były – zdaniem Trybunału – zdeterminowane zakwestionowanym w skargach konstytucyjnych przepisem art. 394² k.p.c. Nie wskazanie zaś przez skarżących ostatecznego orzeczenia, opartego na normie nieprzewidującej „procedury odwoławczej” odnośnie do postanowienia sądu drugiej instancji oddalającego wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych, sprawiło, że skargi nie odpowiadały wymaganom określonym w art. 79 ust. 1 Konstytucji oraz w art. 77 ust. 1 u.o.t.p.TK, co uniemożliwiło ich merytoryczne rozpoznanie i przełożyło się na odmowę nadania im dalszego biegu.

W orzecznictwie Sądu Konstytucyjnego wyjaśniono już, że – na gruncie procedury cywilnej – za rozstrzygnięcie wydane na podstawie kwestionowanego w skardze konstytucyjnej przepisu wyłączającego zaskarżalność orzeczenia nie może być uznane rozstrzygnięcie odmawiające sporządzenia uzasadnienia owego orzeczenia (z powodu jego niezaskarżalności). Wprawdzie sąd, wydając orzeczenie o odmowie sporządzenia uzasadnienia, musi mieć na uwadze treść przepisu wykluczającego zaskarżalność (a tym samym – wykluczającego także obowiązek uzasadniania niezaskarżalnego orzeczenia), jednak chodzi w nim nie o odrzucenie niedopuszczalnego zażalenia, lecz tylko o rozstrzygnięcie zasadności odmowy uzasadnienia orzeczenia (*vide* – postanowienia: z dnia 27 kwietnia 2016 r., sygn. Ts 19/16, *op. cit.*; z dnia 29 listopada 2017 r., sygn. Ts 54/17, OTK ZU z 2017 r., seria B, poz. 282 i z dnia 21 czerwca 2017 r., sygn. Ts 148/16, OTK ZU z 2017 r., seria B, poz. 271). W postanowieniu z dnia 9 kwietnia 2019 r.,

sygn. SK 7/19, Trybunał Konstytucyjny stwierdził, że postanowienie oddalające zażalenie na postanowienie o odmowie sporządzenia uzasadnienia nie jest orzeczeniem ingerującym w prawo do dwuinstancyjności postępowania sądowego, zaś „[i]ngerencja w konstytucyjne prawo do dwuinstancyjności postępowania sądowego nastąpiłaby wskutek odmowy merytorycznego rozpoznania sprawy z uwagi na brak możliwości wniesienia środka zaskarżenia (odrzućcenie zażalenia)” [OTK ZU z 2019 r., seria A, poz. 15]. Trybunał Konstytucyjny stanowisko to, także w odniesieniu do kwestionowania art. 394² k.p.c. w zakresie, w jakim nie przywidywał możliwości zaskarżenia postanowienia sądu drugiej instancji, podtrzymał choćby w postanowieniu z dnia 9 maja 2023 r., sygn. SK 20/22, zwracając uwagę, że „wskazane przez skarżącą jako ostateczne orzeczenie rozstrzygające o jej konstytucyjnych prawach i wolnościach (...) odnosiło się do jej wniosku o sporządzenie uzasadnienia postanowienia o częściowym nieuwzględnieniu wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych (kosztów apelacji). Tymczasem, jak wynika z uzasadnienia skargi konstytucyjnej, skarżąca kwestionuje brak możliwości zaskarżenia postanowienia o odmowie uwzględnienia wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych, a nie brak obowiązku jego uzasadnienia. Tak więc, zdaniem Trybunału, wskazane orzeczenie nie rozstrzygało o wolnościach i prawach konstytucyjnych, których naruszenie skarżąca podnosi w skardze, a zatem nie stanowiło ostatecznego rozstrzygnięcia w rozumieniu art. 53 ust. 1 pkt 1 u.o.t.p.TK” (OTK ZU z 2023 r., seria A, poz. 48).

Z tych względów postępowanie w niniejszej sprawie podlega umorzeniu – z powodu niedopuszczalności orzekania (art. 59 ust. 1 pkt 2 u.o.t.p.TK).

Mając na uwadze powyższe, wnoszę jak na wstępie.

z upoważnienia
Prokuratora Generalnego
Robert R. R. R.
Zastępca Prokuratora Generalnego